

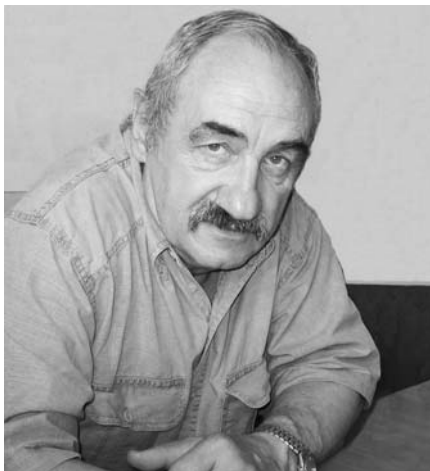
С.М. Довбиш¹, В.П. Коболєв², С.Г. Половка³, В.П. Усенко¹

¹ Інститут геологічних наук НАН України, м. Київ

² Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, м. Київ

³ Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, м. Умань

ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, ОРГАНІЗАТОР НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВІТОВОГО ОКЕАНУ (до 75-річчя Олексія Юрійовича Митропольського)

7 квітня 2017 р. минуло 75 років відомому українському вченому в галузі морської геології, геохімії та геоекології, члену-кореспонденту Національної академії наук України, заслуженому діячеві науки і техніки України, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, доктору геолого-мінералогічних наук, професору Олексію Юрійовичу Митропольському. Біографічні дані, а також відомості про його науково-

дослідну, науково-організаційну, науково-педагогічну та громадську діяльність містяться в багатьох публікаціях, зокрема [3, 4, 8, 19-22 та ін.].

Олексій Юрійович народився 7 квітня 1942 р. в м Алма-Ата, де його батько, майбутній всесвітньо відомий математик Юрій Олексійович Митропольський, закінчував Казахський університет. Але вже з 1943 р. батько ювіляра командує взводом артилерійської розвідки в битві на Курській дузі, потім бере участь у звільненні Риги, розгромі Курляндського угруповання. За бойові заслуги Юрія Олексійовича нагороджено двома орденами «Червоної Зірки». Після повернення у 1946 р. до Києва все його життя було присвячене науці та сім'ї, в якій зростав Олексій Митропольський в тяжкі післявоєнні роки.

© С.М. ДОВБИШ, В.П. КОБОЛЄВ, С.Г. ПОЛОВКА, В.П. УСЕНКО, 2017

Після закінчення у 1960 році середньої школи Олексій Юрійович поступає на геологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю «Геологічна зйомка та пошуки родовищ корисних копалин». Переддипломну практику Олексій Митропольський проходив в зйомочній партії Далекосхідного геологічного управління, що виконувала літолого-геохімічні дослідження на шельфі Охотського моря. Інструментом видобутку донних зразків були традиційні прямоточні ударні гравітаційні трубки і дночерпаки, які і до теперішнього часу використовуються морськими геологами. Можна припустити, що саме отримані тоді враження від морських експедиційних робіт в жорстких полярних умовах і їх практична мета визначили подальший вибір професійної діяльності О.Ю. Митропольського. Після завершення навчання в університеті він протягом двох років (1965-1966 рр.) працює старшим техніком-геологом в польовій геологічній партії Головного управління Держгеолкому СРСР на Приполярному Уралі, потім старшим інженером у Всесоюзному тресті «Кольорові камені» Міністерства геології СРСР (1967 р.).

У 1968 р. після повернення до Києва починається новий важливий етап діяльності Ю.О. Митропольського, пов'язаний з Інститутом геологічних наук, в якому він пройшов 50-річний шлях від інженера-геолога до заступника директора, наразі радника. За цей тривалий час сформувалася і виразно проявилася багатогранність Олексія Юрійовича як вченого, дослідника, організатора науки, педагога і громадського діяча.

Першим учителем, який ввів Олексія Юрійовича в світ наукової творчості і став керівником його кандидатської дисертації, був відомий вчений-гідрогеолог, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, член-кореспондент АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР Андрій Євтихійович Бабинєць, який підтримав захоплення свого учня морською тематикою. Подальший час показав, що А.Є. Бабинєць міг би пишатися науковими успіхами і досягненнями свого учня.

В цілому весь період становлення української морської геології можна поділити на три етапи. Перший, починаючи з 60-х років минулого століття - формування української школи морських геологів. Другий, в 70-80-і роки - відбувається зміцнення експедиційної бази морських комплексних геологічних досліджень і їх активна реалізація. І третій, з яким пов'язана поступова стагнація геологічних морських досліджень, руйнування наукових і виробничих структур, кадрового експедиційного та наукового складу, що мало негативний вплив на розвиток морських геологічних досліджень і організації морських експедицій в цілому.

На першому етапі наукові інтереси Олексія Юрійовича в галузі морської геології зосереджуються на геохімії донних відкладів морів і океанів. І вже у 1971 р. Олексій Юрійович успішно захищає кандидатську дисертацію на тему «Малі елементи в донних відкладах Чорного моря» за спеціальністю «геохімія». Слід зазначити, що матеріали дисертації були включені в першу, підготовлену в АН УРСР, колективну монографію з морської геології - «Гідрогеологічні і геохімічні особливості глибоководних відкладів Чорного моря», яка не втратила свого значення до теперішнього часу [1]. В подальшому наукові інтереси Олексія Юрійовича в галузі морської геології не обмежуються геохімією донних відкладів, а значно розширюються дослідженнями процесів седиментогенезу морської та інженерної геології. Протягом багатьох років він вивчає різноаспектні по суті закономірності процесів осадкоутворення в різних седиментаційних (фаціальних) ситуаціях океанів, внутрішніх морів, їх шельфів і зон «суходіл-море» [15].

О.Ю. Митропольський брав активну участь в розробці та реалізації якісно нового етапу розвитку морських геологічних досліджень, який пов'язаний з організацією та проведенням потужних морських геолого-геофізичних експедицій (1978–1990 рр.), що виконувалися ІГН в співдружності із Морським гідрофізичним інститутом, Сектором металогенії Інституту геохімії, мінералогії і рудоутворення та Інститутом геофізики НАН України в Індійському та Атлантичному океанах.

Ініціаторами першої спеціалізованої геолого-геофізичної експедиції в Індійський океан (19-й рейс НДС «Академік Вернадський», 1978-1979 рр.) виступили Я.М. Белевцев, Є.Ф. Шнюков та О.Ю. Митропольський. Завдяки цій експедиції було визначено головний напрямок вивчення ендегенної і екзогенної металогенічної спеціалізації в Світовому океані, розроблена довгострокова програма металогенічних досліджень з проблеми «Металогенія складчастих смуг, включаючи смуги переходу від континенту до океану», виконання якої було покладено на ІГН. Результатом експедиції стала величезна кількість публікацій, а також видана в 1984 р. колективна монографія «Геологія і металогенія північної і екваторіальної частин Індійського океану» (відповідальний редактор Є.Ф. Шнюков)

З ініціативи та під безпосереднім науковим керівництвом Є.Ф. Шнюкова, за активною участю Олексія Юрійовича в 1983-1984 рр. відбувся 28-й рейс НДС «Академік Вернадський» в тропічну частину Атлантичного океану. Експедиція продовжила планомірні металогенічні дослідження рифтових зон і трансформних розломів середньоокеанічних хребтів. Було приділено велику увагу літології, тектоніці, розподілу рудогенних компонентів в донних відкладах, корінним породам океанічної кори і їх металогенічній спеціалізації. Результатом експедиції стали численні публікації і видана в 1984 р колективна монографія «Геологія і металогенія Тропічної Атлантики» (відповідальний редактор Є.Ф. Шнюков).

Зазначена експедиція дала поштовх початку детальним геолого-геофізичним дослідженнями шельфу Гвінеї. Під керівництвом О.Ю. Митропольського на шельфі Гвінейської Республіки (східна Атлантика) було проведено три спеціалізовані геолого-геофізичні експедиції на НДС «Професор Колесников» (1986, 1987, 1989). Детальні геолого-геофізичні дослідження дозволили вперше побудувати для регіону Західної Африки «Геолого-геофізичний атлас економічної зони Гвінейської Республіки в масштабах 1:500000 та 1:1000000», який став геологічною основою для подальших пошукових досліджень. Вагомим результатом цих робіт стало відкриття фосфоритності шельфу і материкового схилу. Були знайдені як стародавні фосфорити в глинах еоценового віку, так і зареєстрований сучасний широкомасштабний фосфато-генеруючий процес, пов'язаний з апвелінгом збагачених фосфором глибинних вод [25].

В той же час, з ініціативи Є.Ф. Шнюкова та за участю О.Ю. Митропольського було укладено угоду про творчу співпрацю між вченими АН УРСР та Гідрографічною службою Чорноморського флоту (ГС ЧМФ) ВМФ СРСР, очолюваної в той час кандидатом військово-морських наук, капітаном І-го рангу (згодом контр-адміралом) Л.І. Мітіним. З моменту підписання угоди розпочалися спільні геолого-гідрографічні дослідження на НДС «Фаддей Беллінсгаузен» і «Гідролог» не тільки в Чорному, але і в Червоному морі, Південному (Антарктика) і Індійському океанах [19-22]. Реалізуючи зазначену угоду в 1981 р. на гідрографічному судні «Гідролог» ГС ЧМФ з ініціативи П.Ф. Гожики та О.Ю. Митропольського були виконані літолого-геохімічні і металогенічні дослідження в південно-західній час-

тині Червоного моря, результатом яких стало виявлення нових ділянок поширення металоносних мулів. Підсумки цих досліджень опубліковано в монографії «Геологія і металогенія південно-західної частині Червоного моря», в якій автори сформулювали ряд положень щодо історії накопичення відкладів і геологічного розвитку Червоного моря, пов'язаних з процесами рифтогенезу та привернули увагу наукового співтовариства до ділянки моря, яка до цього, на відміну від рифтової зони з її численними рудоносними западинами, не користувалася особливою увагою дослідників [5]. В цих експедиціях також напрацьовувалась школа комплексних досліджень геоекосистеми океану. Взаємодія наукового складу з екіпажами гідрографічних суден ЧМФ при виконанні спільних експедицій зажадала розробки регламентуючого документу. Таким стала «Методика досліджень в спеціалізованих геологічних експедиціях на гідрографічних і океанографічних дослідницьких судах» (Л.І. Мітін, В.І. Мельник, О.Ю. Митропольський та ін.).

Важливою подією для морських геологів стало глибоководне буріння в акваторії Чорного моря (травень-червень 1975 р.), проведене у рамках Міжнародної програми «Джоїдес» американським буровим судном «Гломар Челленджер». У роботі з підготовки буріння і обробки отриманого фактичного матеріалу активну участь приймав Олексій Юрійович [9]. Широка географія морських експедиційних робіт дозволила йому зібрати і обробити значний і різноманітний фактичний матеріал [2, 5, 7, 9-12 та ін.].

Природним наслідком цих досліджень стала докторська дисертація на тему: «Геохімія внутрішніх морів (Чорне, Середземне, Червоне, Балтійське)», яку вчений захистив в Інституті геохімії та фізики мінералів АН УРСР в 1989 р. У ній автор аналізує та узагальнює величезний масив емпіричних даних, що дозволило розкрити глибинні зв'язки і закономірності історико-геологічного розвитку гетерогенних процесів седиментогенезу і літогенезу в їх взаємозв'язку з тектоно-магматичними процесами і еволюцією біосфери. Виконана робота дозволила також отримати величезний досвід і розуміння суті проблем для подальших досліджень закономірностей мінливості геоекологічного середовища в зоні суходіл-море, найбільш схильної до антропогенних навантажень.

Олексій Юрійович в останні десятиліття багато уваги приділяє геоекологічній проблемі, а саме забрудненню акваторій Світового океану. Разом з А.Є. Бабінцем та В.О. Ємельяновим, О.Ю. Митропольським започатковані наукові напрями – морська гідрогеологія та морська інженерна геологія, та новий напрям – морська геоекологія, що узагальнено в фундаментальних монографічних працях – «Геоекологія Чорноморського шельфу України» [6] і «Екогеохімія Чорного моря» [16].

Значні досягнення ювіляра в вивченні Південного океану, зокрема геології, седиментології і геоморфологічної будови Антарктики та територій приантарктичних морів, де О.Ю. Митропольський брав безпосередню участь в програмі досліджень акваторій Південного океану, суміжних з Українською антарктичною станцією «Академік Вернадський» в 2004 р. Можна з великою впевненістю припустити, що дивлячись, як зриваються вітром піністі гребені хвиль і кричать над ними чайки, він згадував шельф Охотського моря, де майже 40 років тому у схожих кліматичних умовах проходив переддипломну практику.

Науковий потенціал Олексія Юрійовича становить близько 400 друкованих праць, з яких 13 монографій, а також статті, атласи, підручники та ін. Результати його наукових досліджень добре відомі за кордоном. Його праці опубліковані у багатьох закордонних виданнях, зокрема в Росії, США, Франції, Гвінеї, Туреч-

чині, Болгарії. Він виступав з науковими доповідями на міжнародних симпозиумах і з'їздах в Москві і Санкт-Петербурзі, Таліні, Стамбулі, Ізмірі, Нанті, Конакрі, Варні, Софії, Відні та ін.

Науково-організаційна діяльність Олексія Юрійовича теж відрізняється високою активністю. З 1993 р. він голова спеціалізованої ради при ІГН НАН України із захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальністю «Геологія океанів і морів» і «Літологія», в 1993-1996 рр. - член експертної ради ВАК України, в цей же час - член Національного науково-технічної ради з проблем Світового океану, в 1995-1996 рр. - член експертної Комісії наук про Землю і Всесвіт і проблеми навколишнього середовища Держфонду фундаментальних досліджень Державного комітету України з питань науки, техніки та промислової політики. Крім того, бере участь в роботі спецради при Одеському держуніверситеті ім. І.І. Мечникова (1993-1995 рр.), в Науковій Раді НАН України з проблеми «Геологія і геоекологія морів і океанів», в Комісії з проблем Світового океану при Президії НАН України. Він – член Комісії НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, експерт INTAS, член консалтингової групи TACIS.

Окремо треба зупинитися на редакційній роботі Олексія Юрійовича. Він член редколегії «Геологічного журналу», «Морського гідрофізичного журналу», «Морського екологічного журналу», «Бюлетеня Українського Антарктичного центру», «Вісника Українського Дому економічних і науково-технічних знань», журналу «Геологія і корисні копалини Світового океану», Міжнародного науково-виробничого журналу «Підводні технології. Промислова і громадянська інженерія».

У 2001 р. за ініціативою О.Ю. Митропольського було засновано новий науково-технічний журнал «Екологія довкілля та безпека життєдіяльності», співзасновниками журналу виступили НАН України, товариство «Знання» України, Міністерство освіти і науки України та Міністерство екології та природних ресурсів України. Головним редактором було призначено Олексія Юрійовича. На жаль через відсутність належного фінансування журнал проіснував лише до 2011 р.

Слід також відзначити активну громадську позицію Олексія Юрійовича. Після розпаду СРСР він разом з однопумцями заснував одну з перших в Україні благодійну організацію - Всеукраїнський благодійний фонд «Геоєко-XXI століття», основною метою якого було об'єднання зусиль вчених і широкої громадськості в справі поліпшення і нормалізації екологічної ситуації в державі. За роки існування фонду його активісти створили музей академіка АН УРСР В.Г. Бондарчука в с. Денеші Житомирської області в сільській школі, де свого часу навчався Володимир Гаврилович Бондарчук; провели кілька літніх екологічних таборів на Бутувій горі для учнів школи ім. В. І. Вернадського, смт Шишаки; постійно брали участь у всіх екологічних конференціях, що проводилися на території України; розпочали меморіальну серію видань «Забуті імена славних синів України».

Культурні традиції родини Митропольських мають глибоке коріння (він родом з дворянсько-військової родини) та тісно пов'язані з історією та закарбовані в генетичній пам'яті. Дід ювіляра, Олексій Савич, закінчив у 1906 р. юридичний факультет Петербурзького університету; був учасником Першої світової війни, яку закінчив в чині полковника, пізніше служив у лавах Червоної армії [23]. Батько Олексія Юрійовича народився в родовому (по матері) маєтку Чарнишів Кобеляцького повіту Полтавської губернії (нині Шишацький р-н Полтавської обл.), куди сім'я Митропольських переїхала у 1917 р. з Петербургу. Тут на батьківщині прабабусі Олексія Юрійовича, уродженої Віри Василівни Чарниш, яка походила з ста-

родавнього козацько-старшинського роду, в передреволюційний час по-сусідству з Митропольськими жили відомі представники культури і науки того періоду – В. Короленко, В. Вернадський, Н. Скліфосовський та ін. Віра Чарниш у молодості дружила з сестрами М. Гоголя. В ці місця в 1843 р. приїздив Тарас Шевченко. У Національному музеї Тараса Шевченка в Києві зберігається портрет «Невідома в блакитній сукні», що належить руці великого поета і художника, ідентифікований як портрет Віри Чарниш [24].

Наукові дослідження в галузі геології океанів і морів Олексій Юрійович вдало поєднує з педагогічною діяльністю. Ним підготовлено 18 кандидатів і 4 докторів наук. З 1989 по 1994 рік він був професором кафедри загальної та історичної геології геологічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, а також з 2000 по 2010 рр., як професор цієї кафедри викладав навчальні курси «Геологія океанів і морів» і «Основи екології». З досвіду читання університетського курсу, їм в співавторстві з О.М. Іваник написані і видані у видавництві Київського університету два підручники з морської геології – «Основи морської геології» (2004), і «Морська геологія» (2016) [17, 18]. У 1986 році в якості лектора ЮНЕСКО О.Ю. Митропольським був прочитаний курс лекцій для слухачів країн Західної Африки: Гвінеї, Сенегалу, Гвінеї-Бісау, Того, Конго, Беніну, Камеруну та Кот-д'Івуару.

На періоді стагнації морських геологічних досліджень, що почалась з 1991 р., коли було практично втрачено науково-дослідницький флот, експедиційну діяльність, можливість проведення лабораторних досліджень, було здійснено низку дій, спрямованих на збереження наукових досягнень. Ціною великих організаторських і фізичних зусиль з ініціативи О.Ю. Митропольського було збережено (врятовано) цінний керновий матеріал, зібраний за довгі роки морських експедицій, побудовано керносковище [13]. У Відділенні літології, геології морів та океанів ІГН НАН України під керівництвом член-кореспондента НАН України О.Ю. Митропольського сформовано наукову експертну структуру, до якої входять відділи сучасного морського седиментогенезу і літології [26]. Відділення здійснює розробку тематики морських геологічних досліджень та підготовку нових кваліфікованих кадрів. Геоекологічна проблематика, що відзначається системним підходом до аналізу й оцінки конкретних природних і техногенно-природних ситуацій, була визначена Олексієм Юрійовичем як пріоритетна при дослідженні процесів сучасного осадонакопичення в різних умовах морського седиментогенезу [15].

Серед імен вчених, які розвивали морську геологічну науку в Україні, ім'я О.Ю. Митропольського стоїть серед перших [22]. Про це свідчать його науковий і службовий статуси, результати науково-організаційної, педагогічної та громадської діяльності, нагороди, грамоти та дипломи різних організацій. Ця активність відзначена державою, НАН України та міжнародною науковою спільнотою. За внесок в розвиток морських геологічних досліджень в Україні О.Ю. Митропольського відзначено медалями «За доблесну працю» (1970), «В пам'ять 1500-річчя Києва» (1983), премією ім. В.І. Вернадського АН УРСР (1985), почесними грамотами Президії НАН України (1986, 2002), грамотою секретаріату з питань науки та досліджень Гвінейської республіки (1987), Державною премією України в галузі науки і техніки (2000), премією ім. М.І. Іванюти УНГА (2002). Йому присвоєно звання «Почесний розвідник надр України» (2002). За внесок у роботу Українського відділення Міжнародної Академії наук екології, безпеки людини і природи та в зв'язку із 65-річчям від дня народження нагороджено грамотою і медал-

лю ім. Н.К. Реріха «За заслуги в галузі екології». Спілкою геологів України Олексія Юрійовича нагороджено золотим нагрудним знаком та іменним геологічним молотком (2005), золотою медаллю «За заслуги» I ступеня (2007). Указом Президента України А.Ю. Митропольському в 2007 році присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Олексій Юрійович має велику родину – три сина, доньку і онуків, які є джерелом його сили, надії та творчого натхнення. Дружина Олексія Юрійовича, Маргарита Василівна Нікітіна, геолог за фахом, значну частину пройденого з ювіляром життєвого шляху була надійною опорою. Професію батька обрала донька, Анна Юріївна, яка стала кандидатом геологічних наук і продовжує нелегкий шлях науковця-дослідника.

Колеги і друзі по роботі та експедиціям вітають Олексія Юрійовича з черговим ювілеєм і бажають йому, перш за все, міцного здоров'я, успіхів у зверненнях його творчих планів і прагнень. Редколегія журналу «Геологія і корисні копалини Світового океану» приєднується до цих щирих привітань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баби́нец А.Е., Митропольский А.Ю., Олыштынский С.П. Гидрогеологические и геохимические особенности глубоководных отложений Черного моря. Киев: Наук. думка, 1973. 160 с.
2. Безбородов А.А., Митропольский А.Ю. Геохимическая эволюция микроэлементов в Черном море. *Препринт АН УССР, Ин-т геол. наук 78.8*. Киев, 1978. 61 с.
3. Геология в Одесском университете (Очерки истории кафедры общей и морской геологии). Е.П. Ларченков, О.П.Кравчук, А.О.Кравчук. Одесса: Феникс, 2009. 536 с.
4. Геологія в Київському університеті. С.А. Вижва, А.І. Гришук, О.В. Зінченко та ін.; за ред. проф. В.І. Павлишина. ВЦ «Київський університет», 2011. 479 с.
5. Гожик П.Ф., Митропольский А.Ю., Щербаков И.Б. и др. Геология и металлогения юго-западной части Красного моря. Киев: Наук. думка, 1988. 160 с.).
6. Емельянов В.А., Митропольский А.Ю., Наседкин Е.И. и др. Геоэкология Черноморского шельфа Украины. Киев: Академперіодика. 2004. 143 с.
7. Емельянов Е.М., Митропольский А.Ю., Шимкус К.М., Мусса А.М. Геохимия Средиземного моря. Киев: Наук. думка, 1979. 132 с.
8. Международная академия наук экологии, безопасности человека и природы (МАНЭБ): Энциклопедия. СПб: Междунар. Академ. наук экологии, безопасности человека и природы, 2006. 684 с.
9. Митропольский А.Ю. Некоторые результаты глубоководного бурения в Черном море. *Осадочные породы и руды*. Киев: Наук. Думка. 1978. С. 58-64.
10. Митропольский А.Ю., Безбородов А.А., Овсяный Е.И. Геохимия Черного моря. Киев: Наук. думка, 1982. 144 с.
11. Митропольский А.Ю., Мельник В.И., Гожик П.Ф. и др. Процессы современного осадкообразования в Бенгальском заливе. *Препр. АН УССР, Ин-т геол. наук; 78.8*. Киев, 1979. 65 с.
12. Митропольский А.Ю., Огородников В.И. Донные осадки Чукотского моря. Стратиграфия, условия формирования, состав и свойства осадочных пород УССР. Киев: Наук. думка, 1973. С. 52-54.
13. Митропольский А.Ю., Олыштынский С.П., Иванова А.Н. Организация баз данных по морской геологии в ИГН НАН Украины. *Геол. и полезн. ископ. Мирового океана*. 2016. № 1. С. 75-80.
14. Митропольский О.Ю., Усенко В.П., Коболев В.П. Екологічні аспекти морських геолого-геофізичних досліджень. *Геол. журн.* 1997. № 12. С. 138-143
15. Митропольський О.Ю., Наседкін Є.І., Іванова Г.М. та ін. Сезонні особливості седиментаційних процесів на шельфі Чорного моря. *Зб. наукових праць*, вип. 17. Севастополь, 2008. 380 с.
16. Митропольский О.Ю., Наседкин Є.І., Осокіна Н.П. Екогеохімія Чорного моря. Київ: Наук. думка, 2006. 279 с.

17. Митропольський О.Ю., Іванік О.М. Морська геологія (підручник). К.: ВЦ«Київський університет», 2016. 428 с.
18. Митропольський О.Ю., Іванік О.М. Основи морської геології (підручник). К.: ВЦ «Київський університет», 2004. 219 с.
19. Морська геологія в ІГН НАН України. *Геол. журн.* 1996. № 12. С. 30-35.
20. Олексій Юрійович Митропольський (Бібліографія). Відп. ред. П.Ф. Гожик. Київ, 2012. 135 с.
21. Половка С.Г. Олексій Юрійович Митропольський – вчений, педагог, громадський діяч (до 70-річчя від дня народження). *Вісник ОНУ. Географія та геологія.* 2012. 17. С. 230-241.
22. Половка С.Г. Сто морських геологів України. Київ. Умань: Візаві, 2007. 261 с.
23. Самойленко А.М. Життєвий і творчий шлях видатного математика та механіка (До 100-річчя від дня народження академіка НАН України Ю.О. Митропольського). *Вісн. НАН України.* 2017. № 8. С. 88-97.
24. Смирнова Р. Шевченко рисовал домочадцев Гоголя? *Зеркало недели.* № 9 (434). 8-14 марта 2003 г.
25. Тропическая Атлантика. Регион Гвинеи. Под ред. В.Н. Еремеева. Киев: Наук. думка, 1988. 411 с.
26. Шнюков Е.Ф., Гожик П.Ф., Митропольський А.Ю. Развитие литологических исследований в Украине. Зб. наук праць, вип. 3. НАН України, Ін-т геол. наук, Редкол.: Гол. ред. П.Ф. Гожик. Київ, 2010. 360 с.